

Landsbydannelse.

Kan disse Fund fra de forskellige Steder af Sagnet give noget virkeligt Bidrag til Forstaaelsen af Bosættelsen i Oldtiden? Kan der herigennem angives det Tidspunkt, da der kan være Tale om en egentlig Landsbydannelse? Fundene i sig selv er vel for utilstrækkelige dertil. Naar undtages de ret udstrakte Gravpladser i Nybølle fra Eldre og Yngre Romersk Jernalder, der dog maa antages at forudsætte en ret tæt Bebyggelse i Nærheden, forekommer Fundene for spredte til, at der kan uddrages noget af dem. Men ad andre Veje vil det være muligt at kunne følge Bosættelsens Udvikling i store Træk.

Landets Udseende var i Oldtiden i mange Maader anderledes end nu. De fleste Steder har det været dækket af store Skove, hvor de aabne Pladser kun har været faa, og overalt henlaa større og mindre Sten fra Istidens Aflejringer, hvor de var blevet frigjort fra den bortsmeltende Is.

I disse Omgivelser var Befolkningen i den ældste Tid henvist til at opholde Livet ved Jagt og Fiskeri, Indsamling af Frugter og Rødder og har ført en omstrejfende Tilværelse. Først med Begyndelsen af Yngre Stenalder, den sletne Flintekses Tid, der muliggjorde Skovrydning og Frembringelse af aabne Pladser til Agerdyrkning, viser Fundene gennem Kornaftryk i Lerkarskaar Kendskab til Dyrkning af Hvede og Byg, og omtrent samtidig er der Vidnesbyrd om Husdyrhold. Et Landbrug paa denne Tid har været yderst primitivt. Jorden maa være blevet behandlet med Hakke eller Gravestok, og der kan kun være Tale om et meget lille Omraade, der atter er forladt, naar Jorden er blevet udpint. Først i Bronzealderen

viser Ploven sig, som den ses fremstillet i de svenske Høllærstninger. Det har været en Træplov uden Muldfjæl, hvormed Jorden kunde rodes op paa langs og tværs, og som har virket nærmest som en svenskharvetand. Paa denne Tid forekommer ogsaa Havre og Hirse blandt Kornsorterne.

De ældste Plovfund fra Danmark stammer dog først fra den ældste Del af Jernalderen, Tiden forud for Kristi Fødsel, den keltiske Jernalder. Først Ploven uden og lidt senere med Muldfjæl. Muldfjælploven betyder et stort Fremskridt og muliggør et langt mere intensivt Landbrug. I denne periode forekommer en ny og vigtig Kornsort, Rugen.

Fra Romersk Jernalder er der i Jylland fundet Bopladsfund af en saadan Rykkelse og Udstrækning, at de saa forudsætte flere Menneskers Bosiddelse paa samme Sted gennem lange Tider. Dette hænger maaske sammen med en Forbedring af Landbruget gennem en forbedret Plovtype, og det er ikke usandsynligt, at det er Hjulploven, der er kommet i Brug paa denne Tid. Ved Hjælp af den bedre Behandling af Jorden, maaske i Forbindelse med Anvendelse af Gedning, naar den er blevet uspint, er der skabt Muligheder for en virkelig Landsbybebyggelse, der yderligere fremmedes ved, at Jernalderen skaffede anderledes dædige Redskaber til Skovrydning, end de tidligere Tider havde kendt. Hjulploven gjorde det ogsaa muligt at give sig i Lag med Opdyrkning af de frugtbare Lærjorder, medens man tidligere med de mere primitive Redskaber maatte holde sig til de mere sandede og letvandede Jorder.

Ved Studiet af Stednavnene viser det sig, at de ældste af disse gaar helt tilbage til Romersk Jernalder. Det er de fjerne Tiders eget Sprog, der høres gennem Navnenes gammeldags særegne Former, der ofte er dunkle og vanskelige at tyde, men hvor det lykkes, kaster de et hidtil væsentligt Lyg over mange Forhold ved Landsbyernes Udvikling.

Som en Hovedregel gælder, at de største Landsbyer gennemgaaende hører til de ældste, da disse snarere kan betragtes som Udgangspunkt for en mindre Bebyggelse end omvendt. Det viser sig da ogsaa, at flere af disse store Landsbyers Navnetyper genfindes paa de Steder i andre Lande, hvor de nordiske Vikinger slog sig ned, i Danelagen i England og i Normandiet. Saaledes Navnetyper som de have været i Brug herhjemme, da Vikingerne drog ud.

Betrægter man Landsbyerne i Hillerslev Sogn, skulde man maaske vente, at Myballe maatte høre til de ældste efter Byens Størrelse og efter den tætte Bebyggelse, der man fornaodes at have været her i Romersk Jernalder. Selve Navnet Myballe (ny Bolig) henviser den dog til en langt

senere Tid. Det kunde derfor tænkes, at Bosættelsen her efterhaanden var delvis ophørt, da Gravfundene hører op med Folkevandringstidens Slutning. Det er isidertid et almindeligt Træk for hele Landet, den følgende Tid viser meget fåe Gravfund, og især fra Fyn er der næsten ingen. Hverken Navnet eller Oldtidensfund kan derfor give faa Holdepunkter.

Derimod viser Byerne Sallinge og Hillerslev baade ved deres Størrelse og Navneendelse, at de hører til vore ældste Landsbyer. De ældste Landsbynavne paa -inge tilhører nemlig de første Aarkundreder af vor Tideregning, men de fleste er snarest fra Folkevandringstiden. Sammenlignet med et Personnavn som første Led maa de betragtes som Slægts- eller Indbyggernavne i Flertalsform. Her er første Led al det samme som det oldnordiske selv "sal" om et enkelt (stort) Hus eller Bygning", og Betydningen af Sallinge bliver da nærmest "bebygget Ege". Der maa da være sket en Ryopdyrkning her i dette Tidrum. Bølligheden ved den dengang brede Sallinge da maa ogsaa have udøvet sin Tiltrækning, og det er et karakteristisk Træk ved Inge-Byerne, at de findes langs Vanddragene, paa Sletterne, lange Bakkernes Fod, Steder der var tilgængelige, og hvor Naturen ikke lagde Hindringer i Vejen for Bebyggelsen. (20)

Med Hillerslev kommer man lidt længere ned i Tiden. Byerne med Endelsen - lev maa henregnes til Folkevandringstiden og er ligesom Inge+Byerne store Landsbyer. Det er den almindelige Opfattelse, at Bebyggelsen er opstaaet paa en Tid, da Landet ved Erobring er blevet delt mellem Erobrerens Stormænd, saaledes at Fornavnet indeholder et Personnavn, Navnet paa den, der fik Godset tildelt, medens lev betegner det overlodte (Gode). (21). Hiller er det gamle Navn Hildir.

Hvor Landsbyerne har dannet sig, er de saakne Pladser efterhaanden blevet gjort større og større derved, at Skoven er blevet ryddet og Jorden indtaget til Dykning. Men udenom de dyrkede Steder breddede sig de store sammenhangende Skovstrækninger, hvor der endnu kun fandtes faa Agerdyrkere og lidt opdyrket Land. Fig. 10? gengiver et kort, der paa Grundlag af Stednavnene viser det dyrkede Lands og Skovlandets Udbredelse ved Oldtidens Slutning. Med Sallinge og Hillerslev som Midtpunkt ligger udenom gamle Landsbyer med Endelserne - inge, -lev, -løse og -sted. Mod Nord og Øst Alsted, Vantinge, Gestelev, Findinge, Herringe, i Sydøst Lydinge, i Sydvest og Vest Bøtø og Vester-Hesinge, Lyndelse (oprindelig Lundløse) og i Nordvest Vittinge. Udenom især mod Syd og Vest

ligger det store Skovland, hvor der nu findes Byer, hvis Navne har
Endelserne -holt, -red, -skov, foruden de senere Bebyggelser med
Navne paa -torp (-rup, -drup, -strup). Dette stemmer ogsaa med de
arkæologiske Fund fra Roserok Jernalder, fra det sydligste Fyn svigter
Fundene, sedens de er fyldige i det skovfri Omraade Nord derfor. (22)